

(Fortsættelse 37):

12. JUNI 1942: 13 ÅR

Efter min 13 års fødselsdag den 12. juni 1942 syntes især min mor, at jeg skulle have overladt det kammer, som jeg hidtil havde delt med Benny, helt til min egen rådighed, for der var trods alt fem års aldersforskel imellem os. Hans seng blev derfor flyttet ind i mine forældres soveværelse, og så vidt jeg husker, protesterede Benny ikke, men syntes tværtimod at det var herligt, at få lov til at sove inde hos sine forældre og to mindre søskende, og især sammen med Bent. Senere hen i livet har jeg da godt kunnet se, hvilket privilegium det var, at jeg fik absolut eneret over en 2½ værelses lejligheds kammer, mens to voksne og tre børn måtte deles om et soveværelse, der knapt nok var dobbelt så stort som kammeret. Men jeg tror, at det hang sammen med især to ting, nemlig dels at jeg var fem år ældre end Benny og nærmede mig puberteten, og dels at jeg havde nogle interesser, der krævede specielt megen plads. Disse interesser ville min forstående mor åbenbart gerne tilgodese og fremme, og far havde ikke noget at indvende.

De pladskrævende interesser, der her var tale om, var dels min interesse for at tegne, og for teater, herunder dukketeater, hvor særlig Pegasus-teatret krævede nogen plads, og i øvrigt var svært at stille af vejen, og dels min 'funktion' som familiens 'biografdirektør'. Den relativt store kinoprojektor krævede også plads, og da jeg var meget øm om de få ting, jeg dengang var den lykkelige ejer af, har mor formentlig syntes, at det alt i alt ville være bedst at jeg fik overladt kammeret for mig selv. Desuden ræsonnerede hun sikkert som så, at de selv og de tre andre børn jo hovedsagelig kun brugte soveværelset til at sove i, og desuden var der plads til at lege for Benny og Bent henne ved og på den forholdsvis brede karm, der var foran soveværelsesvinduet. Lizzie var jo kun 1½ år på det tidspunkt, og hun havde derfor ikke specielt brug for plads andre steder end i stuen og gangen (entreen), hvor hun gerne måtte lege med sine i øvrigt ret få legetøjssager. Hun havde så vidt jeg husker et par dukker og en bamse og nogle få andre ting.

MIT FILM-, TEATER- OG DUKKETEATER-'VÆRKSTED'

Efter at jeg havde fået overladt kammeret, som jeg hidtil havde delt med Benny, helt for mig selv, arrangerede jeg enkelte gange 'biografforestillinger' for nogle af de børn, jeg eller mine to brødre kendte fra gaden. Der kunne sidde og stå maksimum 6 børn i værelset, når jeg viste film. Heraf var der tre siddepladser og tre ståpladser. Det var dog ikke gratis at komme ind, for en siddeplads kostede 15 øre og en ståplads 10 øre.

Under forestillingen blev kinoprojektorens lampehus på trods af en køleanordning alligevel så varmt, at det begyndte at ryge og især lugte af varmt metal, men der var ingen fare på færde, for der kunne ikke gå ild i filmene som var såkaldte safety film. Og selve apparatet stod på et lavt bord uden dug, og der var ingenting til siderne, som en eventuelt stikflamme ville kunne antænde. Men at der var tale om safety film betød ikke, at filmene ikke kunne smelte, hvilket gerne skete, hvis man af en eller anden grund stoppede filmen midt under visningen. Til gengæld gik det kun ud over det filmbillede, der stod stille i projektorens billedvindue. Det oplevedes i reglen på den måde, at man oppe på lærredet kunne se, hvordan en gullig farve bredte sig fra billedets centrum og udefter, idet emulsionen – ikke selve basismaterialet – langsomt smeltede og blev forvansket. Men inden det kom så langt, plejede jeg enten at køre videre eller at slukke for lampen, og for øvrigt skete det kun et par enkelte gange, mens jeg havde apparatet.

Min 'biograf' havde kun de tre samme film på programmet, og tilmed kun en akt fra hver af filmene, hvoraf den ene var fra den amerikanske "Den sidste Mohikaner", den anden den svenske klassiker "Gösta Berlings Saga" – med Greta Garbo - og den tredje en dokumentarfilm "På Safari i Afrika". De to førstnævnte film var i sort-hvid, men safarifilmen var i farver, hvilket var en stor sjældenhed dengang. Men efter at have set de tre samme film flere gange, blev børnene, hvoraf flest var drenge, til sidst så skuffede og kede af det, at de ikke gad være 'biografpublikum' mere. Desuden syntes "Gösta Berlings Saga" ikke at sige dem ret meget, for selv om et par af de ældste børn sikkert vidste, hvem Greta Garbo var, så var det forståeligt nok langt fra nok til at gøre den meget seriøse, dystre og højdramatiske film interessant for dem. Derimod kunne indianerfilmen og stammefolkene i Afrika-filmen nok lige gå an, men ikke når man havde set filmene tre-fire gange. Jeg havde ganske vist forsøgt at finde og købe nye ruller film i en fotoforretning ovre på Åboulevarden og et par andre steder i byen, men filmrullerne blev solgt metervis, og kostede vistnok 25 øre meteren, men det betød en pris af 2 kr. og 50 øre for ti meter, og det battede jo ikke rigtig til en filmforestilling, og slet ikke mod mine egne filmruller, som var på 300 meter hver. Det ville jo koste den for mig uhyrlige og på det tidspunkt umulige sum af 75 kr. at købe et tilsvarende antal meter film, som desuden hverken havde hoved eller hale, idet fotohandleren efterhånden blot klippede en filmrulle op i det antal meter, som en kunde, ofte en lidt større dreng, havde penge til. Denne situation blev enden på min ikke særlig gloriøse tid som 'biografdirektør'.

TEATERTOSSET

På den tid havde jeg som tidligere omtalt set nogle teaterstykker på Skolescenen, og det inspirerede mig til selv at ville opføre teaterforestillinger.

Til det formål ville jeg omskabe mit værelse til en slags teater, og i det øjemed lavede jeg et proscenium ved at opsætte baner af tapetruller henholdsvis oppe under loftet, ved sidevæggene, og som en slags rampe, en bane tværs over gulvet. Det var jo så heldigt, at der var en dør mellem soveværelset og kammeret, i den ende, hvor 'scenen' var, nemlig foran vinduesvæggen. Men 'skuespillerne' – det var hovedsagelig også mig! – kunne altså gå ind og ud på scenen ad den nævnte dør. Det syntes jeg selv virkede, som om der var tale om et 'rigtigt teater'. Fantasien kender jo som bekendt ingen grænser, når det gælder, og min fantasi og indlevelsessevne fejlede altså ingenting, og det gjorde mine store forhåbninger og vidtløftige ambitioner heller ikke.

Men det var ikke let at sætte tapetbanerne op, især ikke under loftet og tværs over gulvet, men heldet eller tilfældet ville, at det var kraftigt tapet, som jeg tilmed klistrede sammen i dobbelte baner, så at de på den måde blev ekstra forstærket. Men hvordan jeg fik banerne sat op og fastgjort, husker jeg ikke længere, kun at det ikke gik ud over hverken gulv, loft eller vægge. I så fald havde både mor og far reageret og forbudt mit forehavende, for de var begge ømme om, at der skulle være pænt og ordentligt i vores lejlighed.

Foran 'prosceniet' og på den meget smalle plads, der var i resten af værelset, fik jeg opstillet vores spisestuestole på rad og række, som 'publikum' kunne sidde på. Mit publikum bestod af mine forældre og tre søskende, og af morfar, mormor og Dennis, men jeg husker ikke længere, hvilket 'teaterstykke', der blev opført ved den lejlighed, kun at jeg havde klædt mig ud i noget lånt tøj, og at min lillesøster ustandselig ville kravle hen til mig, men blev holdt tilbage af mor, for at hun ikke skulle ødelægge tapet-prosceniet og forestillingen.

Jeg gik seriøst til værks, men må nok med i al fald mit voksne publikum konstatere, at det var så som så med mine evner som teaterdirektør, skuespilforfatter, instruktør og skuespiller. Det væsentlige foregik i virkeligheden i min bevidsthed og fantasi, og det bidrog formentlig til at forme min kommende beskæftigelse og skæbne. Men for resten kom jeg da også til at beskæftige mig med både teater og film, specielt tegnefilm, i mit senere voksne liv.

DUKKETEATER

Et kapitel for sig var min interesse for såkaldt dukketeater. Det skyldtes naturligvis til en vis grad inspirationen fra de rigtige teatre, hvoraf jeg dog på det tidspunkt kun havde set en forestilling på Nørrebro Teater og flere forestillinger på Skolescenen, som foregik på Det Ny Teater. Der var for mig noget særligt fascinerende ved, at scenen lå oplyst, mens salen, hvor publikum sad, henlå i halvmørke og i reglen i lyttende stilhed, mens man så og hørte de mere eller mindre udklædte skuespillere agere og tale højt, klart og tydeligt, så

deres stemmer normalt kunne høres helt nede på bageste række i salen og oppe på galleriet. Denne stemning var det, jeg efter evne og midler søgte at genskabe og overføre til dukketeatret, men det lykkedes naturligvis kun delvis. Mit første 'dukketeater' var som tidligere nævnt det, jeg havde fået forærende til julen 1939, og som bestod af et tableau fra Disneys lange tegnefilm "Snehvide og de syv dværge", og som jeg 'opførte' adskillige gange for min nærmeste familie og – ikke mindst – for mig selv. Men omkring godt og vel et års tid efter så jeg i et blad for børn og unge, at man selv kunne lave sig et lille primitivt teater og marionetdukke specielt til forestillingen om "Fiskeren og hans kone", hvilket jeg vistnok allerede har omtalt andetsteds. Problemet var imidlertid, at jeg havde svært ved at håndtere og styre de to figurer, fiskeren og hans kone, og desuden fisken, på én gang, så derfor blev jeg forholdsvis hurtigt træt af at spille marionetteater, også selvom selve genren og teknikken var og er interessant.

PEGASUS-TEATRET OG "DER VAR ENGANG"

Min interesse for dukketeater blev vakt på ny, da jeg en dag kiggede i mors ugeblad, Familie-Journalen, og så, at der deri blev annonceret med et selvbygger-dukketeater, kaldet Pegasus Teatret, som man kunne få tilsendt mod betaling af et beløb plus porto, som jeg ikke længere husker størrelsen på. Derimod viste Pegasus-Teatret sig at være af en ganske pæn størrelse, men man måtte selv anskaffe sig de krydsfinerplader, der skulle bruges til at fremstille teatret med. Navnet på teatret skyldtes, at der ovenover sceneåbningen var anbragt en vinget hestefigur, som forestillede poesens symbol: Pegasus. Det, der fulgte med pakken fra bladet, var en instruktion til, hvordan teatret skulle laves og en tegning af, hvordan det færdige teater helst skulle se ud, og dertil diverse papirark med påtrykte figurer og kulisser, og tre eksemplarer af rolleheftet til Holger Drachmanns eventyrspil Der var engang. Desuden trykte ark med for- og bagtæppe, proscenium, sætstykker til kulisser og rundhorisont, hvilket alt sammen skulle limes på krydsfiner og saves ud. Man skulle derfor også anskaffe sig en såkaldt løvsav med fintakkede savklinger, for at fineren ikke skulle flosse op, når der blev savet i den. Man måtte også selv anskaffe sig de metalstænger, som bruges til at føre de medvirkende figurer ind og ud af scenen, og sådanne kunne købes i en boghandel ved siden af Rundetårn i Købmagergade, som så vidt jeg husker hed Alfred Larsens Efterfølger, og som havde specialiseret sig i dukketeatre og dykketeaterudstyr. Pragtstykket blandt dukketeatre var en skalakopi af Det kgl. Teater, som kaldtes "Ei blot til Lyst", fordi disse ord stod øverst oppe på prosceniet over sceneåbningen. Til dette teater kunne der købes figurer og kulisser samt rollehefter til en lang række klassiske teaterforestillinger, som i tidens løb havde været opført på Det kgl. Teater på Kgs. Nytorv.

På Det kgl. Teaters proscenium er malet den klassiske græske komedies to masker: komedien og tragedien, mens det på det malede fortæppe er Thalia, i græsk mytologi komediens muse, der er afbildet. Men jeg var nu ganske godt tilfreds med det mere moderne udseende Pegasus-teater, på hvis proscenium man så den flotte, bevingede hest Pegasus, symbolet på digtekunsten.

Det var et stort og krævende arbejde at få Pegasus-teatret gjort færdigt og klar med belysning og alt, hvad der hører sig til en rigtig teaterforestilling. Drachmanns herlige eventyrspil er egentlig baseret på H.C. Andersens eventyr "Svinedrengen", som handler om prinsen af Illyrien, der hjulpet af sin tro tjener, Kasper Røghat, optræder som gemen svinedreng, for at afprøve den snobbete prinsesse, som naturligtvis kun vil giftes med en rigtig prins. Efter forskellige forviklinger ender det dog med, at prinsen afslører sin virkelige identitet, og trods alt tilgiver den angrende prinsesse. Stykket var i årenes løb blevet opført flere gange på Casino Teatret i Amaliegade og på Friluftsscenen i Dyrehaven, og i begge tilfælde havde det været et tilløbsstykke. Selv nåede jeg da også så langt, at jeg opførte stykket på Pegasus-Teatret nogle få gange, før jeg faktisk mistede interessen for det. Det, jeg savnede ved dukketeatret, var og blev de levende figurer og de scenskifter, der er særegne for filmmediet og filmkunsten. Derfor endte min dukketeaterinteresse med, at Pegasus-Teatret med alt tilbehør en dag blev stillet op på mine forældres pulterkammer på loftet. Hvad jeg ikke dengang kunne vide, var, at loftet en del år senere skulle blive udsat for en pyromanbrand, som stort set afbrændte alt, hvad der blev opbevaret i vores pulterkammer.

DRØMMEN OM ET SKOLEBLAD

Min sidekammerat var stadigvæk Svend Holm, og han var både en begavet og på sin vis hyggelig fyr, som også var med på nye ideer og initiativer. På et tidspunkt kom han og jeg til at tale om, at der manglede et elevblad, og om det mon ville være muligt at få etableret sådan et. Han fortalte da, at hjemme i Slotsgade i samme ejendom, hvor han boede på anden sal med sin mor og søskende, fandtes der i stueetagen et såkaldt Duplikeringsbureau. Det blev drevet af en lidt ældre mand, som også skrev lejlighedssange til konfirmationer, bryllupper og barnedåb. Svend påstod, at han kendte manden ret godt, og sagde, at vi jo kunne spørge ham om, hvordan vi eventuelt skulle gribe sagen an. Vi blev enige om, at Svend skulle lave en aftale med manden, så vi sammen kunne besøge ham en dag.

Allerede den næste dag kom Svend og sagde, at manden gerne ville snakke med os og at vi sådan set kunne besøge ham, når det passede os. Problemet var for mit vedkommende, at jeg skulle nå hjem i tide, så jeg kunne passe mit job i ismejeriet. Det ville også være nødvendigt at fortælle derhjemme, at jeg

skulle på besøg hos den pågældende mand, så mor ikke blev urolig over, at jeg ikke kom hjem fra skole som jeg plejede, idet Svend og jeg den næste dag ville gå direkte hjem til ham efter skoletid og besøge manden, hvilket vi havde aftalt.

Efter skoletid næste dag fulgtes Svend og jeg om ad Korsgade til Slotsgade, hvor han som nævnt boede i en af de første ejendomme på højre side, regnet fra Korsgade. Her så jeg godt nok, at der i den høje stueetage var et par store forretningsvinder, på hvilke der med store, hvide bogstaver stod malet "Duplikeringsbureau. Festsange forfattes og duplikeres". Men først fulgtes jeg med Svend op til lejligheden, hvor han selv boede, og her hilste jeg ganske kort på hans mor, som var en forholdsvis høj og mager kvinde, som ikke så rask ud. Efter at han havde stillet sin skoletaske fra sig, gik vi nedenunder til manden i stueetagen. Han viste sig godt nok at være en ældre, en smule fedladet og bleg person, formentlig oppe i 60'erne, som ikke så ud til nogensinde at komme ud i solen og den frie luft. Hans butik var fyldt op med nogle skriveborde og skranke, og arkivskabe og hvad ved jeg. Desuden var der et par gammeldags skrivemaskiner og indtil flere duplikeringsmaskiner, og masser af trykte og utrykte papirer i forskellige farver, der lå rundt om eller hængte på spyd på væggene. Det hele lignede nærmest et godt rodet bogtrykkeri.

Manden, som sad bag et stort, gammelt skrivebord, var på det tidspunkt optaget af et eller andet arbejde, og han syntes ikke just velvilligt stemt overfor os, da vi ankom. "Nå, kommer I allerede! Men I må vente, til jeg er færdig med det her!" sagde han lidt vrantent. Svend vendte sig om mod mig og kneb det ene øje i, da han gik hen og satte sig ganske ugenert på skødet af manden og lagde sine arme kælent rundt om hans hals. "Så, så, farmand, vi kommer jo bare for at tale med dig om vores skoleblad!" Det undrede mig, at Svend kaldte manden for "farmand", for så vidt jeg vidste, var det ikke hans far. Men det syntes at mildne mandens humør, og han mumlede derefter et eller andet, som jeg ikke opfattede, hvad var, kun at det lød velvilligt.

Et øjeblik efter kom han da også hen, hvor jeg stod bøjet over duplikatoren, og sagde med en smule grødet stemme: "Ja, med sådan en kan man sagtens fremstille mange sider af samme tekst eller tegning, og jeg hører jo, at du er god til at tegne, så har du ikke lyst til at prøve?" Det havde jeg sådan set, men hele situationen forekom mig så ubehagelig, at jeg mest havde lyst til at rende min vej. Men af høflighed svarede jeg: "Jo, det vil jeg da gerne!", hvorefter manden viste mig, hvordan jeg skulle tegne med en tynd glas- eller stålpen på stencilen, så at man ridsede en figur eller lignende i den voksede overflade. Man kunne tilmed lægge en fortegning nedenunder stencilen og tegne på grundlag af den. Tilsvarende kunne man skrive bogstaver og dermed tekst, men først måtte man fjerne skrivemaskinens farvebånd, så at tangenternes

bogstaver kunne anslå stencils direkte og på den måde fjerne voksen på det sted, hvor bogstavet skulle stå. Jeg fandt hurtigt ud af, at det var en lidt krævende og langsommelig proces, men efter cirka en halv times tid kunne jeg glæde mig over at have fremstillet min første stencil nogensinde.

Imens jeg var optaget af arbejdet med stencilen, stod manden og Svend henne i den anden ende af lokalet og talte lavmælt sammen. Svend virkede ikke umiddelbart særlig interesseret i vores bladprojekt, hvilket skuffede mig.

Imidlertid havde jeg fået gjort prøvestencilen færdig, på hvilken jeg havde tegnet en figur og maskinskrevet en kort tekst, og da jeg henledte mandens opmærksomhed på det, kom han hen til skrivebordet og viste mig, hvordan stencilen skulle monteres på duplikatoren, og hvordan denne skulle betjenes. Og kort efter stod jeg med mit første stencilerede opus, som lovede godt for i al fald de tekniske muligheder for at kunne realisere planen om et skoleblad. Jeg takkede derfor manden og sagde, at vi nu ville undersøge, hvordan vi kom videre med projektet, og spurgte, om vi eventuelt kunne få lov til at bruge hans duplikator til formålet. Det svarede han ja til. Vi skulle blot betale for stencils og papir.

Derefter forlod Svend og jeg butikken, og med ordene "Vi ses imorgen!" gik Svend op til sin mor og søskende, og jeg satte kursen hjemad til Jægersborggade. Senere på eftermiddagen skulle jeg jo møde omme i ismejeriet i Kronborggade, for at gå de ærinder, som Fru Jensen havde fået betillinger på.

Sådan som jeg husker det, lykkedes det ikke for Svend og mig at få skrevet, redigeret og stencileret prøvenummeret af bladet færdigt, og dets titel kan jeg desværre heller ikke huske. Dertil kom, at vi skulle betale stencils og papir af egen lomme, og det havde vi simpelthen ikke penge til. Derefter tabte både Svend og jeg interessen for at drive bladvirksomhed, for det krævede ud over startkapital også tid, engagement og en arbejdsindsats, som ingen af os i længden havde mod på og kræfter til at fortsætte med. Skolearbejdet krævede desuden mere og mere af os, efterhånden som vi kom op i de højere klasser. Men man kan måske sige, at projektet med skolebladet viste den initiativrige og kreative side af mine talenter eller evner, som jeg senere i livet som yngre og voksen fik god brug for og kom til at udfolde i forskellige sammenhænge, ikke mindst professionelt.

(Fortsættes i afsnit 38)